Визначили молодші школярі й риси характеру, які на їхню думку виховуються у подорожі: товаристськість – 91%, терплячість – 84%, працелюбність – 78%, вміння долати труднощі – 72%, сила волі – 43%, чесність – 38%, доброта – 31%, самостійність – 22%.

Майже всі діти (97%) відмітили, що їхні стосунки з батьками і вчителями після подорожі змінилися на краще. Вони ще більш пізнали одне одного, здружилися між собою і з дорослими.

ВИСНОВКИ

Зв'язок школи з батьками сприяє успіху не тільки в навчально-виховній роботі, а і в процесі соціалізації особистості. Після туристичних подорожей діти почували себе фізично краще, спокійніше, вони відпочили, зняли нервову і розумову втому, перенапруження від шкільного одноманітного життя. Усе це сприяло підвищенню якості навчання, зміцненню здоров'я, поліпшенню фізичного розвитку молодших школярів.

З огляду на позитивні результати педагогічного експерименту, ми пропонуємо щорічно, два (а можливо і більше) рази на рік проводити туристичні подорожі зі школярами як могутній захід оздоровчої педагогіки.

Подальші дослідження можуть стосуватися пошуків впливу на соціалізацію особистості школяра інших засобів фізичного виховання (легкоатлетичних вправ, спортивних та рухливих ігор тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубогай О.Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів / О.Д. Дубогай, Б.П. Пангелов, Н.О. Фролова, М.І. Горбенко. – К., 2001. – 152 с.
2. Дубогай О.Д. Щоденник зміцнення здоров'я / О.Д.Дубогай – К.: Здоров'я, 1999. – 48 с.
3. Кокарев М. Туризм – школа виховання: [Монографія] / М. Кокарев. – Полымя, 1982. – 80 с.
4. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм: [Навч. посібник] / М.П. Крачило. – К.: Вища шк., 1994. – 236 с.

УДК [376.352 – 053.5:3704].382

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ БАЗОВИХ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДАТНОСТЕЙ У СЛАБОЗОРИХ ДІТЕЙ 5 -7 РОКІВ

Байкіна Н.Г., д.пед.н., професор, Бессарабова О.В., аспірант

Запорізький національний університет

У роботі проведена диференційована оцінка рівня розвитку базових координаційних здатностей у слабозорих дітей, порівняно з їхніми зрячими однолітками. Дослідження дозволили установити, що рівень розвитку базових координаційних здатностей у слабозорих дітей був значно нижчий, ніж у зрячих однолітків. Це пояснюється тим, що порушення зору утруднює просторове орієнтування, затримує формування рухових навичок, призводить до зниження рухової і пізнавальної активності.

Ключові слова: слабозорі діти, базові координаційні здатності, рівень розвитку, рухова активність, діяльність.

Байкина Н.Г., Бессарабова Е.В. ДИФФЕРЕНЦИРОВАННАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ РАЗВИТИЯ БАЗОВЫХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У СЛАБОВИДЯЩИХ ДЕТЕЙ 5-7 ЛЕТ / Запорожский национальный университет, Украина.

В работе проведена дифференцированная оценка уровня развития базовых координационных способностей у слабовидящих детей в сравнении с их зрячими однолетками. Исследования позволили установить, что уровень развития базовых координационных способностей у слабовидящих детей был значительно ниже ,чем у зрячих однолеток. Это объясняется тем, что нарушение зрения затрудняет пространственное оринтирование, задерживает формирование двигательных навыков, приводит к снижению двигательной и познавательной активности.

Ключевые слова: слабовидящие дети, базовые координационные способности, уровень развития, двигательная активность, деятельность.

Baykina N.G., Bessarabova O.V. DIFFERENTIAE VALUE OF THE DEVELOPMENT LEVEL OF BASIC COORDINATIVE ABILITIES IN 5 – 7 – YEAR OLD CHILDREN WITH SIGHT DEFICIENCY / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The differentiate value of the development level of basic coordinative abilities in children with sight deficiency in comparison with the normal sight children has been carried out in research. The investigation has given the possibility to state that the development level of basic coordinative abilities in children with sight deficiency was rather lower that in normal sight children. It has been explained by the fact that sight deficiency makes difficult space orientation, pause formation of the motor skills, leads to decreasing of motor and cognitive activity.

Key words: children with sight deficiency, basic coordinative abilities, level of development, motor activeness, activity.

ВСТУП

Порушення зору призводять до неузгодженості різних функцій організму, і в першу чергу, між функціями рухового апарату і діяльністю інших систем, які забезпечують роботу м'язів (Ф.С.Фарфель [276,277], А.С.Солодков, Е.П.Ільїн [100], що утруднює засвоєння складнокоординаційних рухових дій, а отже, і координаційних здібностей.

До чинників, які впливають на виявлення координаційних здатностей дітей з обмеженими можливостями, відносяться: функціональний стан центральної і периферичної нервової системи, рівень міжособистісної координації, що забезпечує техніку рухових дій, тип вищої нервової діяльності, особливості характеру і поведінки, стан вищих психічних функцій, психологічна стійкість, здатність аналізувати і швидко приймати рішення в умовах раптово змінених умов, функціональний стан рухового, зорового, слухового, тактильного та інших аналізаторів (І.М.Ляхова [152], Н.Г.Байкіна [19-23]).

У структуру координаційних здібностей входять такі складові: координація рухів – здатність до упорядкованих узгоджених рухів тіла і його частин, диференціювання зусиль, часу, простору і ритму – комплексна характеристика, що відображає точність оцінювання, відмірювання і відтворення заданих параметрів руху, орієнтування в просторі – здатність до визначення і зміни положення тіла та окремих його частин у просторово-часовому полі, ритмічність рухів – здатність до засвоєння заданого ритму рухів, рівновага – здатність до збереження стійкої пози в статичних і динамічних вправах, на обмеженій, рухливій опорі, при дії прискорення, швидкість реагування – здібність відповідати рухам на різні зовнішні сигнали (зорові, слухові) перебудовувати рухи в змінених умовах, точність дрібної моторики – здібність відтворювати тонкі рухи кистями, пальцями рук відповідно до поставленого завдання, розслаблення – здатність до довільного і раціонального зниження напруження м'язів.

РЕЗУЛЬТУТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Реагуюча здатність у слабозорих дітей має відмінні риси. У слабозорих дітей із 5 до 7 років рівень реакції на "ловлю лінійки" виявився нижчим, ніж у їхніх зрячих однолітків. Вікова динаміка реагуючої здатності характеризується поступовим збільшенням і стрибком росту в 7 років (табл.1).

Таблиця 1 - Рівень розвитку реагуючої здатності (тест "ловля лінійки", см) у слабозорих і зрячих дітей 5-7 років на етапі констатуючого експерименту

Вік, років	Слабозорі		Зрячі		P
	Хл.	Д	Хл.	Д	
	M ± m	M ± m	M ± m	M ± m	
5	26,0 ± 4,5	29,0 ± 3,5	22,0 ± 3,0	16,0 ± 7,5	< 0,05
6	11,0 ± 5,0	16,0 ± 2,7	15,5 ± 1,8	12,0 ± 2,1	> 0,05
7	6,0 ± 4,6	4,0 ± 2,1	2,0 ± 1,5	3,0 ± 1,5	> 0,05

Діти із сенсорною недостатністю повільніше засвоюють складні рухи, адже багато особистісних виявлень координаційних здібностей спирається на зорову аферентацію. На основі проведених досліджень була розроблена шкала оцінки рівня реагуючої здатності (тест "ловля лінійки, см) у слабозорих і зрячих дітей 5-7 років (табл. 1).

Для 5-річних слабозорих дітей за тестом "ловля лінійки" низькому рівню відповідають значення в хлопчиків 30 см і більше, у балах відповідно – 1; нижче середнього 23-29 см – 2 бали; середньому 11-22 см – 3 бали; вище середнього – 5-10 см – 4 бали; високому 4 і менше – 5 балів.

У дівчаток відповідно – 29 см і менше – 2 бали; 23-28 см – 2 бали; 10-22 см – 3 бали; 4-9 см – 4 бали; 5 см – 3 бали і менше – 5 балів.

Для 6-річних слабозорих хлопчиків низькому рівню відповідають значення 26 см і більше – 1 бал; нижче середнього 22-25 см – 2 бали; середньому 16-21 см – 3 бали; вище середнього 13-15 см – 4 бали; високому 12 см і менше – 5 балів. У дівчаток відповідно: 29 і більше – 1 бал; 25-28 см – 2 бали; 16-24 – 3 бали; 12-25 см – 4 бали; 3 і менше см - 4 бали. У 7-річних низькому рівню відповідають значення в слабозорих хлопчиків 29 см і більше – 1 бал; нижче середнього 23-28 см – 2 бали; середньому 13-2 см – 3 бали; вище середнього 8-12 см – 4 бали; 7 і менше см – 5 балів. У слабозорих дівчаток відповідно: низький рівень 29-30 см і більше – 1 бал; нижче середнього 29-37 см – бали; середній рівень – 11-28 см – 3 бали; вище середнього 210 см – 4 бали; високий рівень 2 і менше – 5 балів.

Дослідження дозволили встановити, що рівень розвитку тактильно-кінестетичної здатності рук (тест "перекладання фішок") і рівень розвитку психомоторних функцій у слабозорих був більш низький, ніж у зрячих однолітків: у слабозорих у віці 5 років у хлопчиків складав 13,6 ± 5,3; 6 років – 13,3 ± 3,6; 7 років – 13,2 ± 5,7. У їхніх однолітків у 5 років - 12,4 ± 5,34; 6 років – 12,0 ± 7,3; 7 років - 11,6 ± 3,0 с. У зрячих відповідно 5 років – 10,7 ± 4,9; 6 років – 10,5 ± 3,5; 7 років – 10,3 ± 0,7 с. У дівчаток 5 років - 10,1 ± 3,8; 6 років - 10,0 ± 3,5; 7 років - 9,7 ± 2,2 (табл. 2). Ці дані свідчать про те, що в слабозорих дітей розвиток психомоторних функцій відбувається ще в більш сповільненому темпі, ніж у їхніх однолітків, які бачать .

Таблиця 2 - Рівень розвитку кінестетичної здатності (тест "перекладання фішок", с) у слабозорих дітей 5-7 років на етапі констатуючого експерименту

Вік, років	Слабозорі		Зрячі	
	Хл.	Д	Хл.	Д
	M ± m	M ± m	M ± m	M ± m
5	13,6 ± 5,3	12,4 ± 5,3	10,7 ± 4,9	10,1 ± 3,8
6	13,3 ± 3,6	12,0 ± 6,3	10,5 ± 3,5	10,0 ± 3,5
7	13,2 ± 5,7	11,6 ± 5,3	10,3 ± 0,7	9,7 ± 2,2

Критерії оцінювання рівня кінестетичної здатності за тестом "перекладання фішок" розташувались таким чином: для 5-річних слабозорих хлопчиків низькому рівню відповідають значення 24 с і більше, у дівчаток – 21,4 с і більше; нижче середнього у хлопчиків – 13,6–20,3 с, у дівчаток - 18,9 –21,3 с; середньому рівню в хлопчиків – 13,6–20,5 с, у дівчаток 12,4–18,3 с; вище середнього – 10,2-13,5 с, 9,4-12,3 с у дівчаток і високому в хлопчиків – 10,1 і менше, у дівчаток 9,3 і менше. Для 6-річних хлопчиків – низький рівень 21,4 і більше; нижче середнього 18,7-21,3 с; середній рівень – 13,3-15,6 с, вище середнього 10,6-13,2 с; високому рівню – 10,5 с.

Для 6-річних дівчаток – низький рівень - 21 і більше; нижче середнього 18,0-20,9 с; середній – 12,0-17,9 с, вище середнього – 9,0-11,9 с; високий 8,9 с і менше. Для 7-річних хлопчиків низькому рівню відповідають значення 21,6 с і більше; нижче середнього – 18,8-21,5 с, середньому – 13,2-18,7 с; вище середнього – 10,4-13 с, високому – 10,3 і менше. У 7-річних дівчаток низькому рівню відповідають значення 20,3 с і більше; нижче середнього – 17,4-20,2 с, середньому – 11,6-17,3 с; вище середнього – 8,7-11,5 с; високому 8,6 с і менше. Вивчення статичної і динамічної рівноваги показало, що в слабозорих дітей воно з 5 до 7 років покращується, але нерівномірно.

Дослідження показали, що в основі розвитку координаційної здатності до статистичної і динамічної рівноваги в слабозорих дітей лежить поступове і послідовне ускладнення завдань та умов їх виконання. Це вимагало в них більших мобілізаційних здатностей оптимально балансувати в нестійких позах, надаючи їм стійкості в умовах перешкод.

У динамічній рівновазі при впливі прямолінійних та кутових прискорень рівновага забезпечувалася в слабозорих дітей (руховим, вестибулярним) і залежала від пропріоцептивної чутливості та стійкості до вестибулярних подразників.

Таблиця 3 - Рівень розвитку реагуючої здатності (проба Ромберга, п'ятково-носкова поза, с) у слабозорих і зрячих дітей 5-7 років

Вік, років	Слабозорі		Зрячі	
	Хл.	Д	Хл.	Д
	M ± m	M ± m	M ± m	M ± m
5	16,0 ± 35,0	9,0 ± 14,0	237,0 ± 5,3	14,0 ± 7,9
6	13,0 ± 38,0	9,0 ± 11,0	220,0 ± 7,1	15,0 ± 8,3
7	9,0 ± 14,0	11,0 ± 15,0	14,0 ± 4,8	16,0 ± 7,1

При оцінці рівня розвитку реагуючої здатності за “пробою Ромберга” розроблені такі критерії для 5-річних хлопчиків: низькому рівню відповідають значення 1,0 і менше; нижче середнього – 2,0-15; середньому – 16,0-55,0; вище середнього – 56,0-75,0; високому 75,0 і більше. Для 5-річних слабозорих дівчаток низький – 1,0 і менше; нижче середнього - 2,0-8,0; середній – 9,0-24,0; вище середнього – 25,0-32,0; високий – 33,0 і більше.

Для 6-річних слабозорих дівчаток низькому рівню відповідають значення 1,0 і менше; нижче середнього – 2,0-8,0; середньому – 9,0-22,0; вище середнього 23,0-29,0; високому – 30,0 і більше. У 7-річному віці низький рівень не змінився і відповідав 1,0 і менше; нижче середнього 2,0-11,0; середньому 11,0-34,0; вище середнього 35,0-46,0; високому 47, 0 і більше. Для 6-річних – низький рівень – 1,0 і менше; нижче середнього – 2,0-13,0; середній – 13,0-51,0; вище середнього – 51,0-70,0; високому – 71,0 і більше.

У 7-річному віці в слабозорих хлопчиків низький рівень відповідав 1,0 і менше; нижче середнього – 2,-8,0; середньому – 9,0-24,0; вище середнього – 25,0-32,0; високому – 33,0 і більше.

Таблиця 4 - Рівень розвитку статичної координації (проба Ромберга, “лелека”, с) у слабозорих і зрячих дітей 5-7 років

Вік, років	Слабозорі		Зрячі	
	Хл.	Д	Хл.	Д
	M ± m	M ± m	M ± m	M ± m
5	3,0 ± 2,1	2,8 ± 1,5	4,0 ± 2,9	3,0 ± 3,9
6	3,9 ± 2,9	3,9 ± 2,5	4,0 ± 2,1	2,5 ± 3,4
7	4,8 ± 3,1	4,9 ± 2,8	5,0 ± 3,1	3,5 ± 3,1

При оцінці розвитку статичної координації (проба Ромберга “лелека” с) у слабозорих дітей 5-7 років установлено, що вони відстають від своїх зрячих однолітків. Низькому рівню відповідало у віці 5 років у хлопчиків 0-1,0; нижче середнього – 2 і менше; середньому – 3,5; вище середнього 6,0-8,0; високому 9,0 і більше. У слабозорих дівчаток у віці 5 років спостерігали таку закономірність: низькому рівню відповідали 0; нижче середнього – 1 і менше; середньому рівню – 2,0-8,0; вище середнього – 9,0-11,0; високому 12,0 і більше. До 6-річного віку ці показники незначно змінились, а в 7 років спостерігали зміни: низький рівень відповідав 1 і менше, нижче середнього – 2,0-3,0; середньому рівню – 4,0-7,0; вище середнього – 8,0-9,0; високому 10,0 і більше.

Здатність до утримання рівноваги в русі (динамічна рівновага) виявилася в слабозорих і зрячих по-різному. У віці 5 років у слабозорих і зрячих дітей показники за низьким рівнем коливалися від 4,7 до 7,0 с. Ці результати знаходилися в межах від 2,6 до 4,1. Варто відзначити, що ця закономірність збереглася і у віці 6-7 років. Разом із тим, у зрячих показники до утримання рівноваги в русі були дещо вищі, ніж у їхніх однолітків.

ВИСНОВКИ

1. Природною основою координаційних здатностей є властивості нервової системи (сила, рухливість, врівноваженість нервових процесів), індивідуальні варіанти будови кори головного мозку, ступінь зрілості її окремих областей, рівень розвитку і збереженість сенсорних систем (зору, слуху), продуктивність психологічних процесів (відчуттів, сприйняття, пам'яті, мислення), темперамент, характер, здатність регулювати емоційний стан. Це означає, що координаційні здатності визначаються тими біологічними і психічними функціями, які в дітей з різними порушеннями мають дефектну основу.

2. Таким чином, дослідження свідчать про те, що порушення зору утруднює просторове орієнтування, затримує формування рухових навичок, призводить до зниження рухової і пізнавальної активності. У зв’язку з труднощами, що виникають при зоровому наслідуванні, оволодінні просторовими уявленнями і руховими діями, порушується правильна поза при ходінні, бігу, рівновазі, у природних рухах, у рухливих іграх, порушується координація і точність рухів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фарфель В.С. Двигательные способности / В.С.Фарфель // Теория и практика физической культуры. – 1977. - № 12. – С. 27.
2. Фарфель В.С. Пути оценки возрастных изменений двигательных функций человека / В.С.Фарфель // Материалы VII науч. конф. по вопросу возраста, морфологии, физиологии и биохимии. – М., 1965. – С. 48-53.
3. Ильин Е.П. Психофизиология физического воспитания (деятельность и состояние) / Е.П.Ильин. – М.: Просвещение, 1980. – 195 с.

4. Ляхова І.М. Корекційно-педагогічні основи фізичного виховання дітей зі зниженим слухом (теоретично-методичний аспект): монографія / І.М.Ляхова. – Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2005. – 506 с.

5. Байкина Н.Г. Частные методики адаптивной физической культуры: Учеб.пособие / Н.Г.Байкина, Я.В.Крет; под ред. Р.В. Шапковой. – М.: Советский спорт, 2003. – 464 с.: ил. – С. 95-145.

6. Байкіна Н.Г. Діагностика й корекція психомоторного розвитку осіб з порушенням зору: навч. посібник / Н.Г.Байкіна, Я.В.Крет. – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – 395 с.

УДК 91.477.62

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ У КНИЗІ РЕКОРДІВ УКРАЇНИ

Бейдик О.О., д.геогр.н., професор

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Проаналізовані рекорди регіонів України в економічному та суспільному житті, висвітлено регіональну структуру рекордів України в природній та суспільно-економічній сфері та визначено місце Запорізької області в цій структурі. Розширено уявлення про рекреаційно-туристські ресурси як чинник ефективного управління рекреаційним господарством регіону.

Ключові слова: регіональна структура рекордів України, рекордні прояви, унікальні природні і суспільні ресурси.

Бейдык А.А. ЗАПОРОЖСКАЯ ОБЛАСТЬ В КНИГЕ РЕКОРДОВ УКРАИНЫ / Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко, Украина.

Проанализированы рекорды регионов Украины в экономической и общественной жизни, освещена региональная структура рекордов Украины в природной и общественно-экономической сфере и определено место Запорожской области в этой структуре. Расширено представление о рекреационно-туристских ресурсах как факторе эффективного управления рекреационным хозяйством региона.

Ключевые слова: региональная структура рекордов Украины, рекордные проявления, уникальные природные и общественные ресурсы.

Beidyk A.A. ZAPOROZHYE REGION IN THE BOOK OF RECORDS OF UKRAINE / Kyiv Taras Shevchenko national university, Ukraine.

The records of regions of Ukraine were analyzed in economic and social life; the light was thrown upon the regional structure of records of Ukraine in natural, social, economic sphere and identified the place of Zaporozhye region in this structure. The idea of recreation and tourist resources like a factor of effective management of recreation economy of region was widened.

Key words: regional structure records of Ukraine, record manifestations, unique natural and social resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нещодавня планетарна акція щодо визначення семи сучасних чудес світу та аналогічні дійства, що відбулися в ряді країн Європи по визначенню семи національних чудес, дійшли у 2007–2008 рр. і до України: було визначено 7 архітектурно-історичних дестинацій та 7 природних див. До золотої сімки архітектурно-історичних об'єктів України увійшли Національний заповідник «Софія Київська» та Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник (м. Київ), дендрологічний парк «Софіївка» (м. Умань, Черкаська обл.), Національний заповідник «Хортиця» (м. Запоріжжя, Запорізька обл.), Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця» (м. Хотин, Чернівецька обл.), Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» (Хмельницька обл.), Національний заповідник «Херсонес Таврійський» (м. Севастополь, АР Крим). Переможцями акції «7 природних чудес України» визначені: біосферний заповідник «Асканія-Нова» (Херсонська обл.), регіонально-ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя» (Миколаївська обл.), Дністровський каньйон (Вінницька, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька обл.), печера Мармурова (АР Крим),